

tíðindablaðið

sosialurinPostsmoga 76,
3800 Argir,
telefon 11820

Útgevni: p/f sosialurin

Fyrirtaksstjóri og blaðstjóri: Tórfinn Smith (ábyrgd)

Blaðfólk: Hægni Djurhuus, Dagny Joensen, Jóhann Mortensen og Jan Müller

Lýsingar: Árni Joensen

Uppseting: p/f sosialurin. Prent: p/f pressan 1981

Stór falitterkling

oddagrein

UMRØÐAN av samtíðarskattaskipanini í tinginum í síðstu viku avdúkaði enn einaferð evna- og ráðloysis landsstýrisins. Rúgvsmikla uppskotið hjá landsstýrinum varð lagt fram, men hóast stóra síðutalið væntaðu enn nógvir upplýsingar í hesum máli — samtíðarskattamálum. Ja sjáldan hava so nógvar blaðsíður sagt so lítið. Og sjáldan hava so nógvir ósvaraðir spurningar staðið eftir í so stórum málið, sum hesaferð eftir at fyrsta viðgerðin í tinginum er av.

HÓAST VIT taka fult og heilt undir við eini kelduskattaskipan meta vit tað vera skeivt, at skumbla málið ígjøgnum sum landsstýrið nú ætlar at gera. Og tað eru so ómetaliga nógv sum fær okkum at ivast í úrslitinum av hesi skattaskipan um hon skal fremjast eftir landsstýrisreceptini.

FYRI AT nevna okkurt av vandamálum kunnu vit nevna, tað lögna, óhugnaliga og grundleysa, at flyta skattauppkrevjingina frá tí almenna til tað privata. Í fyrsta lagi ein stór og greið »falitterkling« frá landsstýrinum. Hernæst tað óhugnaliga, at hvør skattaborgari í landinum eftir landsstýrisuppskotinum verður skrásettur í einum — ella fleiri — privatum arkivi, har eingin sum helst trygd er fyri, at upplýsingarnir ikki vera misbrúktir. Harafturat kostnaðurin. Tað er eingin sum veit hvat hesir privatstovnar, sum landsstýrið nú vil hava at innkrevja skattin, skulu hava fyri tað. Tað verður dult sum mansmorð. Hvi??

HETTA MÁL viðkemur hvørjum skattaborgara í Føroyum, og meta vit tí, at tað hevur størri fyrireikingararbeiðið fyri neyðini. Somuleiðis, at allir ivasurningar eiga at vera greiddir áðrenn málið kann endaliga samtykkjast og setast í verk. Sum er kann ikki sigast, at hesar fortreytir eru uppfylltar.

Lívsfrøðiligar kanningar

Nú vit eru komin inn í eitt nýtt ár 1983, hvar veturin hevur veirð sera vánaligur líka frá heystinum av, við bæði stormi, regni og nógvum frosti og kava, so umstøðurnar við veðurlagnum hava verið sera vánaligar. Tað er nógvar seyðir, sum er farin fyri bakka av stormi og ermøri. Nú er fyrsti ársfjórtingur av árinum farin, vend tykist at vera komin í veðurlagið, kavin og frostið er við at fara burtur, og veðurlagið er blívið av tí besta.

Grøður er komin í aftur

jørðina, av tí at sólin er oftari frammi nú, og er farin at seta liv í blóðrenslid, teirri veldugu kraft, sum er í jørðini.

Sólin er ein orkukelda fyri plantuvækstur og tær livandi organismar í jørðini, hon fær tað at gróna aftur av nýggjum. Tá í loftið verður ljósari, tá kunnu planturnar aftur hála kovievni niður úr loftinum. Planturnar hava verðinspatent uppá at gera nitrar og ammoniumionir um til proteinstoffir ella eggjahvitaevni, ið tað eisini

eitur. Eggjahvitaevni er nukur av teimum mest samansettum evnum ið finnast. Tey eru samansett av kolstof, súrevni, brint og kovievni. Nukur innihalda eitt sindur av svovul og fosfor. Tað er stóðugt eitt loyndarmál, hvussu planturnar bera seg at við at uppbyggja eitt eggjahvitaevni. Nakað veit man, men ikki nokk til at gera teimum kunstin eftir. Tað er rætt nokk, at tey neyðugt hava brúk fyri kovievni. Tí hava vit umsorgan, at tað finnast passandi mongdir av

nitrar og ammoniumionir í jørðini, sum tey kunnu búgva seg út við. Men yvir helmingurin av einum eggjahvitaevni er samansettur, sum fyrr nevnt av kolstof.

Um planturnar ikki eru forar fyri at skaffa sær nóg miklar mongdir av tí frá loftinum, av tí at tað kanska hevur verið for tjúkt í veðrinum, ja so gongur eggjahvitanorin í steðg. Ístaðin vil tað kunna hópast upp nitrar og ammoniumsamband í kjfnisaftini. So skjótt ljósið vendur aftur, byrja planturnar at upptaka kolstof úr loftinum og tey samanstygvað kovievnsambandi vilja so kunna uppbyggja til livsneyðug eggjahvitaevni.

Aminosyrir eru eggjahvitaevnir grundelementir. Tey hava í teimum seinastu árum verið ein lutur fyri nágreinilgum rannsóknum. Av teimum cirka 20 ymsku sløgum, sum finnast kann djór go menniskju nora aðrar flokkar, men tað eru nakrar, ið ikki kunna nærast av øðrum. Tað eru tær sonevndu týðningarmiklu aminosyrir. Tær mugu djór og menniskju hava tilflutt beinleiðis frá plantunum. Tað er av avgerandi týðningi fyri djór og menniskju, at tey eru væl uppløgd, og at føðin inniheldur eina ávísu mongd, og serliga av teimum týðningarmiklu aminosyrinum. Tá ið føði serfrøðingar áður hava verið ofta ósamdir um, hvussu nógvan eggjahvita ein skal hava um dagin fyri at kunna føla seg væl, er skuldin tann, at ein ikki áður var kendur við tær týðningarmiklu aminosyrir. Vit mugu minnst til, at planturnar hava tveir munnar til at eta við, annar er bløðini, hin munnur er røtharini, hvar ið planturnar eru í samarbeiði við tær eyrsmáu, ið jørðini. Planturnar tær liva av ionir og molykylin. Frá jørðini fáa planturnar vatn, minirálir og kalk. Men fáa nú planturnar fòðurevni sum tildømis kunststøð, kemikalior og kanska dalking av umhvørvinum, hvat hendir tá. Planturnar fara tá yvir í ein annan javnvág, hvar ið planturnar ikki eru forar fyri at nora tær týðningarmiklu aminosyrir. Vit fáa tá ov lítið av aminosyrir, tí sum tað áður hevur verið nevnt, er tað vanligi skeivt, bert at kunna siggja uppá matvanar hjá plantunum.

Plantur, djór og menniskju eru ein føðiketa. Tað er ikki nóg miklið, at planturnar trívast væl. Trivni hjá plantunum skuldi gjarna kunna funnist aftur í djórum og menniskjum. Vit kunnu tí stilla

hesum ein spurning.

Hvat hendir um vit við tí dagliga kostinum fáa ov lítið av teimum týðningarmiklu aminosyrir? Vit fáa ein meira sjónskan eggjahvitaevni, sjálfv um vit eisini veru tilboðum kunnu rokna út, at vit fáa nóg miklið av eggjahvita. Eggjahvitaevni kann geva seg út uppá ymskar mátar: Vanlig møði og mangul uppá livsmegi, og økta viðkvæmu fyri igerðarsjúku, húðarsjúku, moldartrot, musklapina, vánaligt hár, naglavøkstur, orkmylan og friðleysur, niðurstetta styrki, og husunarháttur somuleiðis í stríði við at tonkja greitt.

Rættiliga sjúkurl er ein veruliga ikki, og ein roynir kanska at økja um blóðkyknugerðina við kaffi, te, tubbak, spiritus ella heilivági.

Tað er nevnan nakar ivi um, at um ein vildi kanska tær lógskyldigu frásagnir um eggjahvita eitt sindur eftir í seyminum, so er tað ov lítið av teimum týðningarmiklu aminosyrinum. Alt hetta vit alæknar okkara fullvæl, um vit skulu fáa eina stóra skurðviðgerð, kann tað henda, at læknarnir frammanundan geva eina sjúkruviðgerð av teimum týðningarmiklu aminosyrum, fyri at sjúklingurin betur kann klára skurðviðgerðina, og skjótast møguligt fáa grott sár og skurð. Ímillum tær mongu ymsku planturnar, ið finnast, er tað nakrar, sum eru serfrøðingar í at framleiða heilt stórar mongdir av teimum týðningarmiklu aminosyrinum. Soyabønir eru ein av teimum. Tað hevur ein vita leingi.

Vit kunnu seta ein spurning fram til teir, ið hava heilsamál í hendi? Hvi hevur soyabønir tað so trupult við at vinna sær atgongd til tey føroysku heimini. Sjálvandi tí at teir snokksava. Gud gávi teir kundu vakna so at heilsulag okkara batna, og sjúkruviðgerðirnar minka. Vit vera tiveri alt meira og meira vanabundin, sum er ein nivandi sóttur, ið er ógvuliga skaðiligur, sum herjar á í landi okkara í dag, at tað kann ikki sigast við orðum.

Rektarin á Keypmannahavns Universitet sigur í sjónvarpinum soleiðis, hvussu kunnu vit bróta niður tað, sum vit hava bygt upp, hvussu kunnu vit bliva vð til at brúka tann stóra dárskap, at taka tey goðu bølendini til lukkusvillair, hvor er tann, ið kann liva av luksu.

Diogenes frá Sinope var ein grískur heimspekingur. Ein skuldi havt tað, sum Diogenes og bara buð í eini tunnu. Diogenes bleiv yvir hundrað ár.

Hvussu kunnu vit kalla

Føroyar fyri eina menn-ingartjóð, tá vit jarðleggja teirri mentan, sum teir gomlu hava bygt upp, er tað rætt at snikmyrða eina mentan, sum vit búgva á sjálvi, sum ígjøgnum öldir hava alt og balt kvinnur og menn upp á hesum landi, til frísk og heilsugóð fólk. Tað ið spaniolar á fyrsta sinni komu til Suðuramerika, tá fóru teir at oyðleggja eina mentan, sum Inka-fólkið hevði bygt upp og havt ígjøgnum öldir, eina mentan, ið var so frammaliga og so sjáldsom, at tað var ikki til at skilja at teir kundu vera komnir so langt. Spaniolar herjaðu á eitt friðar fólk, drupu og røvaðu og stjól alt tað gullið, ið teir kundu fáa fatur á og fluttu heim til Spanialand. Tá ið teir fyrstu hvitu niðrusetu-menninir komu til Norðuramerika, tá varð tað ikki bara indianara fólk, teir beindu fyri, men so hvørt, sum teir tóku seg vestur yvir inn í landið, so týdu teir búffla-flokkarnar, so teir blivu næstan avoyddir. Gorfuglurin gekk tað verri, hann bleiv avoyddur. Hetta var oyðingarhugurin, sum var komin í tey hvitu menniskjuni.

Til tykkum sum starvast innan fyri landbúnaðin, og tykkum ið hava haft búnaðarskeið og hildu fyrirestrar og upplýsingar fyri næmingum, hvis undirstøði innan landbúnað ikki verður bygt á livfrøði og økologi, ja so stendur illa til hjá tykkum. Tí so er alt lýgn hjá tykkum. Nei fá tit bara virka fyri, at fáa kunststøð og kemikalior, og dalking av umhvørvinum burtur úr land okkara, so at vit sum búgva í hesum landi aftur kunnu fáa tær týðningarmiklu aminosyrirnar aftur til at trivast í okkara elskiliga føðilandi. Tá fyrstani fáa vit sunnheit og heilsu.

Oliver Berg,
Heiðatróðin, Hvalba

Javnaðar-kvinnur fundast

Í annað kvøld kl. 20 hittast kvinnur í Suðurstreymoyar Javnaðarfelag í hølum felagsins í Dr. Jacobsensgotu 5.

**Fylg við,
hvat hendir
— les
sosialin**